

Δια Βίου Εκπαίδευση για μια Περισσότερο Βιώσιμη και Ανθεκτική Ευρωπαϊκή Ένωση

Κυριακή Η. Καυκά, PhD¹; Παντελής Χ. Κωστής, PhD¹, Post-Doc¹

¹Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη σημερινή διαρκώς εξελισσόμενη κοινωνία, η γνώση αυξάνεται ραγδαία και οι απαιτήσεις της αγοράς εργασίας αλλάζουν συνεχώς. Ο εκσυγχρονισμός της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) στον τομέα της δια βίου εκπαίδευσης αποτελεί πρόκληση ώστε η Ένωση να ανταποκριθεί στις μεγάλες ανάγκες αναβάθμισης των δεξιοτήτων του εργατικού της δυναμικού αλλά και την απαραίτητη εξειδίκευσή του. Αυτές οι ανάγκες γίνονται περισσότερο επείγουσες καθώς η ΕΕ προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του 21ου αιώνα καθώς και τις συνέπειες της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης. Ταυτόχρονα, πρόκειται για μια προσπάθεια να ανακάμψουν οι ευρωπαϊκές οικονομίες από την πανδημία του Covid-19 και να οικοδομηθεί μια πιο βιώσιμη και ανθεκτική ΕΕ. Η δια βίου εκπαίδευση λοιπόν θεωρείται απαραίτητη για την ενίσχυση των δεξιοτήτων των ατόμων αλλά και για τις οικονομίες συνολικά. Είναι επίσης απαραίτητη για κοινωνικούς και ψυχολογικούς λόγους. Είναι γεγονός ότι η εκπαίδευση είναι στενά συνδεδεμένη με την ελευθερία του ατόμου και την ελεύθερη βούλησή του να εξελίξει τις ικανότητες και τις δεξιότητές του. Στο άρθρο περιγράφονται τα παραπάνω ζητήματα, παρουσιάζοντας πώς λαμβάνει χώρα η δια βίου εκπαίδευση στην Ευρώπη και πώς οι πολιτικές ενέργειες για τη δια βίου εκπαίδευση μπορούν να οδηγήσουν σε αναδιάρθρωση των ευρωπαϊκών οικονομιών.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Παντελής Χ. Κωστής, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - ΕΚΠΑ
Email: pkostis@econ.uoa.gr
Phone: 0030 2103689432
Website: <http://scholar.uoa.gr/pkostis>

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι στόχοι της δια βίου μάθησης είναι η προώθηση της απασχόλησης και της ενεργού συμμετοχής των πολιτών, ώστε το ανθρώπινο κεφάλαιο να παραμένει σε εγρήγορση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, βελτιώνοντας συνεχώς την ποιότητά του με σημαντικές προσδοκίες για τις εκροές του στην παραγωγική διαδικασία.

Τα σημερινά εκπαιδευτικά συστήματα επικεντρώνονται στην ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων, ωστόσο οι μη γνωστικές δεξιότητες που καλλιεργούν την ικανότητα του ατόμου να συνεργάζεται με άλλους και να λύνει προβλήματα γίνονται όλο και πιο σημαντικές. Είναι επίσης «περιορισμένα στο χρόνο» με τρόπο που μπορεί να μην τα καταστήσει κατάλληλα για τρέχουσες ή μελλοντικές αγορές εργασίας. Επιβάλλουν δηλαδή στενές αποφάσεις σταδιοδρομίας και βιώνουν σε νεαρή ηλικία.

Η διάκριση μεταξύ τυπικής εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας πρέπει να γεφυρωθεί, καθώς η μάθηση, η έρευνα και ανάπτυξη (E&A), η ανταλλαγή γνώσεων, η επανεκπαίδευση και η καινοτομία πραγματοποιούνται ταυτόχρονα σε όλο τον κύκλο ζωής, ανεξάρτητα από το επίπεδο εργασίας και εκπαίδευσης. Τα προγράμματα δια βίου μάθησης προσφέρουν επίσης μια δεύτερη ευκαιρία σε όσους εγκαταλείπουν το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα.

Η σημασία της δια βίου εκπαίδευσης έχει αλλάξει με τα χρόνια και από την κοινωνική διάσταση το βάρος έχει μετατοπιστεί στην οικονομική διάσταση. Έτσι τονίζεται η ανάγκη αναβάθμισης των γνώσεων και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου κεφαλαίου σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον.

Σε μια συνεχώς μεταβαλλόμενη και άκρως ανταγωνιστική αγορά εργασίας, η δια βίου μάθηση αποτελεί βασικό παράγοντα τόσο για την προσωπική ανάπτυξη των ατόμων όσο και για τη συνολική οικονομική ανάπτυξη.

ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

Στη σύγχρονη ψηφιοποιημένη εποχή, εκτιμάται ότι σχεδόν οι μισές θέσεις εργασίας στις ανεπτυγμένες οικονομίες είναι ιδιαίτερα εύαλτες στην αντικατάστασή τους από νέες, ψηφιακές τεχνολογίες μέσα στην επόμενη μια ή δύο δεκαετίες (Frey and Osborne, 2017). Οι θέσεις εργασίας σε λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες ενδέχεται να αντιμετωπίσουν ακόμη μεγαλύτερες προκλήσεις.

Για να διατηρηθούν οι θέσεις εργασίας των εργαζομένων και να ενισχυθεί η ανθεκτικότητά τους στις τεχνολογικές αλλαγές, όλο και περισσότεροι εργαζόμενοι πρέπει να εκπαιδεύονται συνεχώς και να προσαρμόζουν τις δεξιότητές τους στις νέες απαιτήσεις της εποχής.

Οι εργοδότες αναμφίβολα εκτιμούν περισσότερο από τις βασικές γνωστικές δεξιότητες τις μη γνωστικές δεξιότητες, όπως ακρίβεια, αξιοπιστία, υπευθυνότητα, ακεραιότητα, ειλικρίνεια και εργασιακή πειθαρχία που είναι σημαντικές για όλες τις θέσεις εργασίας (Van de Werfhorst, 2014), γιατί αποτελούν προϋπόθεση για τη μάθηση, την επίλυση προβλημάτων και τη δημιουργικότητα.

ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Οι Kuppens et al. (2015) επισημαίνουν ότι τα υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης συνδέονται με ένα ευρύ φάσμα θετικών αποτελεσμάτων: **καλύτερη υγεία και ευημερία**, υψηλότερη **κοινωνική εμπιστοσύνη**, μεγαλύτερο **ενδιαφέρον για την πολιτική**, **χαμηλότερος πολιτικός κυνισμός** και **λιγότερο εχθρική στάση απέναντι στους μετανάστες**.

Σε κρατικό επίπεδο, η δια βίου μάθηση συμβάλλει στην **ανάπτυξη της δημοκρατίας** (Hoskinks and Mascherini 2008) και στη δημιουργία μιας κουλτούρας συνειδητής ιθαγένειας και στην **καθιέρωση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων**.

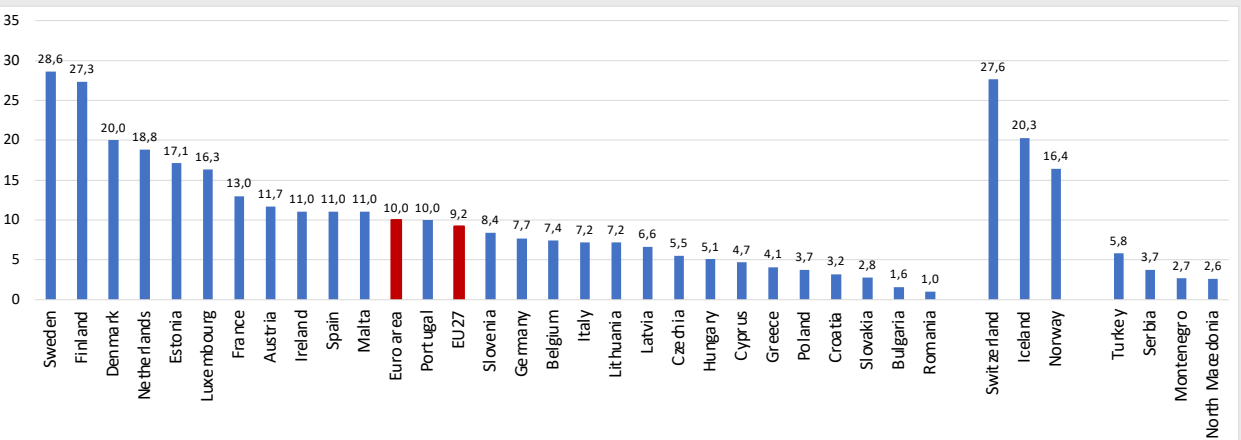
Η δια βίου μάθηση γίνεται ζωτικής σημασίας καθώς οι δεξιότητες και τα επαγγέλματα εξελίσσονται με την πάροδο του χρόνου. Ταυτόχρονα, η δια βίου μάθηση βοηθά στην **ανακατανομή των πόρων** σε μια οικονομία.

Η δια βίου μάθηση μπορεί επίσης να είναι μια σημαντική **πηγή κινήτρων και ευημερίας στο χώρο εργασίας**, καθώς οι ικανοποιημένοι εργαζόμενοι είναι πιο παραγωγικοί, συνεργάζονται πιο αποτελεσματικά και επιδεικνύουν **υψηλότερα επίπεδα δημιουργικότητας και καινοτομίας**, ενώ ταυτόχρονα οδηγεί σε **χαμηλότερο κόστος υγείας, βελτίωση κοινωνικών σχέσεων και αυξήσεις μισθών**.

Έχει επίσης θετικές επιπτώσεις στους ενήλικες μαθητές και στην κοινωνία, οδηγώντας σε **μείωση της φτώχειας** και **μείωση της ενδοοικογενειακής βίας** (Jarvis, 2006). Μπορεί επίσης να είναι μια δια βίου πηγή για τους ηλικιωμένους να επιτύχουν **καλή ποιότητα ζωής κατά τη διάρκεια της γήρασης**.

Το Cedefop (2011) αναφέρει ότι συνδέεται θετικά με υψηλότερα επίπεδα **συμμετοχής των πολιτών, αυτοεκτίμησης, εργασιακής ικανοποίησης και ικανοποίησης για την οικονομική τους κατάσταση**.

Διάγραμμα 1. Συμμετοχή στην εκπαίδευση και κατάρτιση (κατά τις τελευταίες 4 εβδομάδες) το 2020 (Πηγή: Eurostat - trng_lfse_01).

ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Το 1966 ορίστηκε από την ΕΕ ως το «Ευρωπαϊκό Έτος Δια Βίου Μάθησης». Εκεί η ΕΕ προτείνει την οικονομική διάσταση έναντι της κοινωνικής διάστασης για τους στόχους της δια βίου εκπαίδευσης.

Στη σύνοδο κορυφής για τη δίκαιη απασχόληση και την ανάπτυξη στην Ευρώπη στις 17 Νοεμβρίου 2017, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακήρυξαν τον ευρωπαϊκό πυλώνα των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Μία από τις 20 βασικές αρχές του αναφέρεται στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου εκπαίδευση: *Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα σε υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση για να αποκτήσει και να διατηρήσει δεξιότητες που θα του επιτρέψουν να συμμετέχει πλήρως στην κοινωνία και να διαχειριστεί επιτυχώς τις αλλαγές στην αγορά εργασίας*.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα μιας μελέτης του Cedefop (2017) σε δείγμα 35.645 ατόμων στην ΕΕ:

- Το 86% συμφωνούν ότι τα άτομα στην επαγγελματική εκπαίδευση μαθαίνουν τις δεξιότητες που απαιτούνται από τους εργοδότες στη χώρα τους.

Εστιάζοντας στη συμβολή της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην απόκτηση σχετικών επαγγελματικών δεξιοτήτων, υπάρχει διάσταση απόψεων στις διάφορες χώρες της ΕΕ-27.

Φαίνεται ότι η **ΕΕ-27 απέτυχε να επιτύχει τον στόχο που είχε τεθεί στο στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία και κατάρτιση (ET 2020 Ομάδα Εργασίας)**, σύμφωνα με την οποία, **σε ευρωπαϊκό επίπεδο, κατά μέσο όρο τουλάχιστον το 15% των ενηλίκων θα πρέπει να συμμετέχουν δια βίου εκπαίδευση έως το 2020** (Διάγραμμα 1).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΩΣΗ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Η ενίσχυση των δεξιοτήτων των ενηλίκων μέσω μεθόδων δια βίου εκπαίδευσης θα μπορούσε να αποτελέσει το εφελτήριο για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού και την ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας. Οι χώρες με χαμηλές δεξιότητες υστερούν όσον αφορά στην ανταγωνιστικότητα, καθώς η παγκόσμια οικονομία τείνει να εξαρτάται όλο και περισσότερο από εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό. Η ανισότητα δεξιοτήτων σχετίζεται με την εισοδηματική ανισότητα. Ο τρόπος με τον οποίο διανέμονται οι δεξιότητες στον πληθυσμό έχει σημαντικό αντίκτυπο στον τρόπο κατανομής του πλούτου στην κοινωνία.

Σε επίπεδο ΕΕ, αυτό απαιτείται συνεχής εστίαση στη μάθηση και συνεργασία στις πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα κράτη μέλη. Οι υπεύθυνοι χάραξης οικονομικής πολιτικής χρειάζονται μια σαφή εικόνα όχι μόνο για το πώς αλλάζουν οι αγορές εργασίας και οι οικονομίες, αλλά και του βαθμού στον οποίο οι πολίτες τους διαθέτουν τις δεξιότητες που απαιτούνται στον 21ο αιώνα.

Οι επενδύσεις σε δεξιότητες θα μπορούσαν να ενδυναμωθούν -μεταξύ άλλων- με την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, τη μείωση του κόστους πρόσληψης περισσότερο εξειδικευμένων εργαζομένων, την παροχή ευκαιριών κατάρτισης και την εσωτερική διάδοση της γνώσης.

Μια από τις πιο απογοητευτικές πτυχές των αξιολογήσεων της θελοντικής κατάρτισης είναι ότι οι εργαζόμενοι που χρειάζονταν εκπαίδευση είναι συνήθως λιγότερο πρόθυμοι να συμμετάσχουν. Αυτό οφείλεται πιθανώς σε ανεπαρκείς πληροφορίες και στην περιορισμένη ύπαρξη μη γνωστικών δεξιοτήτων που καθιστούν δύσκολη την αντίληψη των πλεονεκτημάτων της θελοντικής διά βίου εκπαίδευσης. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η εκπαίδευση σε προγράμματα δια βίου μάθησης δεν μπορεί να αποτελεί υποχρέωση και η συνειδητοποίηση των οφελών των εκπαιδευμένων από την παρακολούθηση προγραμμάτων κατάρτισης θα πρέπει να αυξηθεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). "The Future of Employment: How Susceptible and Jobs to Computerization?", Technol. Forecast. and Social Change 114: 254–280.
2. Van de Werfhorst, H. G. (2014). "Changing Societies and Four Tasks of Schooling: Challenges for Strongly Differentiated Educational Systems", International Review of Education 60: 123–144.
3. Kuppens, T., Easterbrook, M.J., & Spears, R., (2015). "Life at both ends of the ladder: education-based identification and its association with well-being and social attitudes", Personality and social psychology bulletin, Vol. 41, No 9, pp. 1260-1275.
4. Hoskins, B., Mascherini, M. (2008). "Does formal education have an impact on active citizenship behaviour?", European educational research journal, Vol. 7, No 3, pp. 386-402.
5. Jarvis, P. (2006). Beyond the learning society: Globalisation and the moral imperative for reflective social change. International Journal of Lifelong Education, 25(3), 201–211.
6. Cedefop. (2011). "Vocational education and training is good for you: the social benefits of VET for individuals", Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 17.
7. Cedefop. (2017). Cedefop European public opinion survey on vocational education and training. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 62.